

რუსულ ПО- პრევერბიან ზმნათა ქართულად
გადმოცემის საშუალებანი

(რუსულ-ქართული ლექსიკონების მიხედვით)

სხვა პრევერბებისაგან განსხვავებით ПО- არ გამოხატავს მიმართულებას. მისი ძირითადი დანიშნულებაა ზმნების დეტერმინირება. აქედან გამომდინარეობს ПО- პრევერბის სხვა სემანტიკური ნიუანსები¹. ПО- არსებითად ვერ ცვლის მოქმედების ხასიათს².

ПО- პრევერბთან არის დაკავშირებული რუსული ზმნის ექვსი სხვადასხვა მოქმედების წესის ანუ სახეობის (Aktionsarten, способ действия) გამოხატვა. ესენია: დაწყებითი, შემზღუდავი, შემარბილებელი, წყვეტილ-შემარბილებელი, განაწილებითი და ზოგადმედგობრივი მოქმედების სახეობანი.

ПО- პრევერბიანი ზმნების ქართულად გადმოცემის საშუალებებს ჩვენ ზემოთ ჩამოთვლილი მნიშვნელობების მიხედვით განვიხილავთ. ამ მიზნით ჩვენ შევისწავლეთ სამი რუსულ-ქართული ლექსიკონის, კერძოდ, დ. ჩუბინაშვილის ლექსიკონის („Русско-грузинский словарь“, 1846 და 1901), თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის მიერ გამოცემული „რუსულ-ქართული ლექსიკონისა“ (1937) და საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის ენათმეცნიერების ინსტიტუტის მიერ შედგენილი სამტომიანი „რუსულ-ქართული ლექსიკონის“ (1956—1959) სათანადო მასალა. დასკვნებიც ამ მასალას ემყარება. მაგალითები ძირითადად მოყვანილი გვაქვს ამ უკანასკნელი ლექსიკონიდან.

¹ П. К. Ковалев, Функции глагольных префиксов в русском литературном языке; ჟურნალში «Русский язык в школе», 1940, № 5, გვ. 16.

² К. А. Тимофеев. О функциях глагольной приставки по- в русском языке: Вопросы языка и литературы. Тематический сборник гуманитарного факультета НГУ, вып. I, ч. I, Новосибирск, 1966, გვ. 31.

1. უპირველეს ყოვლისა *по-* გამოხატავს დაწყებით მოქმედების სახეობას. დაწყებითობის მნიშვნელობას გრამატიკულ მოვლენათა რიგს მიაკუთვნებდნენ³. პირველმა ა. პოტებნიამ მიაქცია ყურადღება ლექსიკურ და გრამატიკულ მნიშვნელობათა ასეთ აღრევას და დაწყებითი მნიშვნელობა ლექსიკურ მნიშვნელობათა რიცხვს მიაკუთვნა⁴.

აღსანიშნავია, რომ განარჩევენ დაწყებითი მნიშვნელობის ინქოატიურ და ინგრესიულ ნიუანსებს. *за-* პრევერბით გამოხატულ მნიშვნელობას ინქოატიურ მნიშვნელობას უწოდებენ და თვლიან, რომ *за-* აღნიშნავს ხანგრძლივი მოქმედების დასაწყისს; *по-* პრევერბით გამოხატულ მნიშვნელობას ინგრესიულს უწოდებენ. *по-* აღნიშნავს მოძრაობის დაწყებას ადგილიდან ერთი გარკვეული მიმართულებით, „შედგის მიღწევას მოქმედების წარმოშობის პროცესში“⁵. ლ. დემიდენკომ სპეციალურად შეისწავლა ეს საკითხი და დაასაბუთა, რომ როგორც *за-*, ისე *по-* პრევერბს ინგრესიული ნიუანსის გამოხატვაც შეუძლია და ინქოატიურისაც. შტრ. *Вслед за осинной полетело в грязь трухлявое бревно* და *И опять потекла мирная счастливая жизнь*⁶. ჩვენ მართებულად მიგვაჩნია, რომ ა. ისაჩენკოს⁷, ი. მასლოვის⁸ და ა. ბონდარკოს⁹ ეს ორი ნიუანსი გაერთიანებული აქვთ ერთ დაწყებით მოქმედების სახეობის მნიშვნელობად (ა. ისაჩენკო და ი. მასლოვი მას ინგრესიულს უწოდებენ).

³ მაგ.: А. Востоков, Русская грамматика, С.-Петербург, 1874, გვ. 80. Г. К. Ульянов, Значения глагольных основ в литовско-славянском языке, Варшава, 1895, II, გვ. 61. Ф. Ф. Фортунатов, Отчет о деятельности Отделения русского языка и словесности Академии наук за 1910 г., გვ. 16—18; А. А. Шахматов, Синтаксис русского языка, Учпедгиз, Ленинград, 1941, გვ. 475.

⁴ А. А. Потебня, Из записок по русской грамматике, IV, изд-во АН СССР, Москва—Ленинград, 1941, გვ. 15—16.

⁵ В. В. Виноградов, Русский язык, Учпедгиз, Москва—Ленинград, 1947, გვ. 519.

⁶ Л. П. Демиденко, Способы выражения начала глагольного действия в русском языке: Ученые записки Ленинградского гос. педагогического института им. Герцена, 6. 248, 1963. გვ. 91.

⁷ А. В. Исаченко, Грамматический строй русского языка в сопоставлении с словацким, Морфология, II, Братислава, 1960, გვ. 225.

⁸ Ю. С. Маслов, Система основных понятий и терминов славянской аспектологии; კრებულში — «Вопросы общего языкознания», изд. Ленинградского университета, 1965, გვ. 75.

⁹ А. В. Бондарко, Л. Л. Буланин, Русский глагол, Ленинград, 1967, გვ. 15.

როგორც რუსულ-ქართული ლექსიკონების სათანადო მასალის განხილვამ დაგვანახვა, დაწყებითი მოქმედების სახეობის გამომხატველი ზმნების **по-** პრევერბი ყველაზე ხშირად ქართული **გა-** პრევერბით გადმოიცემა. მაგ.: **побежать** გაქცევა: **дети побежали** вперёд ბავშვები წინ გაიქცნენ; **погнать** გარეკვა: **он погнал стадо** в поле ნახირი მინდორში გარეკა; **полететь** გაფრენა: **орел взмахнул крыльями и полетел** არწივმა ფრთები გაშალა და გაფრინდა; **лошади помчались, понеслись** ცხენები გაჭენდნენ, ცხენებმა გაქროლეს და სხვ.

ქართულ გრამატიკულ ლიტერატურაში აღნიშნულია, რომ **გა-** (**გან-**) პრევერბი ძირითადად შიგნიდან გარეთ მიმართულებას გამოხატავს¹⁰ და აღნიშნავს მოცილებას, მოშორებას მიმართულებების ჩვენების გარეშე¹¹. მაგრამ, როგორც ვხედავთ, **გა-** მარტო მოშორებას და მოცილებას კი არ აღნიშნავს, არამედ სივრცეში გადაადგილების გამომხატველ ზმნებთან მოქმედების დაწყების აღნიშვნასაც ახერხებს.

რუსულ ენაში მოცილებას, მოშორებას, ჩვეულებრივ, **у-** პრევერბი გამოხატავს. ზემოთ ჩამოთვლილი რუსული ზმნების შესაბამისი ფუძეების მქონე **у-** პრევერბიანი ზმნებიც ქართულად აგრეთვე **გა-** პრევერბიანი ზმნებით ითარგმნება. შდრ. მაგ.: **побежать** და **убежать** გაქცევა; **погнать** და **угнать** გარეკვა, გაღენა; **полететь** და **улететь** გაფრენა და ზოგი სხვ.

ამგვარად, **გა-** პრევერბი ორი რუსული პრევერბის (**по-** და **у-**) შესატყვისად გვევლინება.

როგორც ცნობილია, ქართულ ზმნას მიმართულების აღნიშვნასთან ერთად პირველი პირის დამოკიდებულების გამოხატვაც შეუძლია. ამიტომ ამ ჯგუფის **по-** პრევერბიანი ზმნების თარგმნისას პირველ პირთან დამაახლოებელი მიმართულების საჩვენებლად **გამო-** პრევერბის ხმარებაა საჭირო. მაგრამ ეს მხარე არ არის გათვალისწინებული ლექსიკონებში.

ზოგჯერ ამ ჯგუფის ზმნები ლექსიკონებში **წა-** პრევერბიანი

10 Д. Чубинов, Краткая грузинския грамматика, 1855, გვ. 73;

ა. შანიძე, ქართული გრამატიკის საფუძვლები, I, თბილისი, 1953, გვ. 249;
ა. მარტიროსოვი, ზმნისწინების შედგენილობა და მათი პირველადი ფუნქციები ძველ ქართულში, იბერიულ-კავკასიური ენათმეცნიერება, V, 1953, გვ. 89.

11 იხ. დ. ჩუბინაშვილის და ა. მარტიროსოვის დასახელებული შრომები.

ზმნებით არის ნათარგმნი. მაგ.: побрести წაჩანჩალება, წაყიალება; поплестись, потащиться წაჩანჩალება, წათრევა; он потащился к дому სახლისკენ წაჩანჩაღდა; жизнь потекла по старому ცხოვრება ძველებურად წარიმართა; потащить, потянуть წათრევა და ზოგი სხვა.

სამართლიანად არის შენიშნული, რომ მი- ზმნით გამოხატული მოძრაობის დასასრულ პუნქტზე მიუთითებს, წარ- კი ამ მნიშვნელობას მოკლებულია¹². წარ- და აგრეთვე წარმო- პრევერბის დანიშნულებად სწორედ მოქმედების დაწყების ჩვენება და, ამდენად, ყურადღების მის საწყის პუნქტზე გადატანაა მიჩნეული¹³.

პირველ პირთან დამახლოებელი მიმართულების ჩვენების საჭიროების საკითხი არც ამ შემთხვევაშია გათვალისწინებული ლექსიკონებში. გამონაკლისს წარმოადგენს აკადემიის ლექსიკონის понести და უნივერსიტეტის ლექსიკონის повезти სტატია, სადაც წა- და წამო- პრევერბიანი ფორმები პარალელურად არის წარმოდგენილი.

რამდენიმე შემთხვევაში ამ ჯგუფის по- პრევერბიანი ზმნები ქართულად და- პრევერბიანი ზმნებით გადმოიცემა. მაგ.: повеять სიოს დაბერვა: повеяло прохладой გრილმა სიომ დაბერა; повеяло весной გაზაფხულის სიომ დაბერა; подуть დაბერვა, დაქროლა: подул сильный ветер ძლიერმა ქარმა დაბერა; погнаться, потянуться დადევნება: собаки погнались за зайцем ძაღლები კურდღელს დაედევნენ; потечь დადენა: у него потекла кровь სისხლი დაედინა; понести დაქროლავს, დაუბერავს: из окна понесло холодом ფანჯრიდან ცივმა ქარმა დაქროლა; полить: дождь полил წვიმამ დაუშვა და ზოგი სხვ.

როგორც აქ მოყვანილი მაგალითებიდან ჩანს, ამ რამდენიმე შემთხვევაში დაწყებითი მოქმედების ჩვენებას ქართული და- ახერხებს. განსაკუთრებით საინტერესოა ამ მხრივ подуть ზმნის ორი სხვადასხვა მნიშვნელობის თარგმანის შეპირისპირება: подуть ზმნის დაწყებითი მნიშვნელობა და- პრევერბიანი დაბერვა და დაქროლა ზმნებით არის ნათარგმნი, ამავე ზმნის შედეგობრივი მნიშვნელობის გადმოსაცემად კი შე- პრევერბია მოხმობილი: подуи на кашу შეუბერე ფაფას.

ცალკეულ შემთხვევებში ლექსიკონებში დაწყებითი მნიშვნელობის по- პრევერბიანი ზმნები მო- და ჩამო- პრევერბიანი ზმნებით

12 ა. მ ა რ ტ ი რ ო ს ო ვ ი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 87.

13 ი. გ ე შ ა პ ი ძ ე, ზმნისწინი ძველ ქართულ ენაში, თბილისი, 1967, გვ. 122.

არის გადმოცემული. მაგ.: помчаться, понестись მოკურცხვლა; подрасть მოქუსვლა, მოცოცხვა; покатиться ჩამოგორება; я кубарем покатился с горы გორიდან, მთიდან ჩამოვკოტრიალდი და ზოგი სხვ.

ყველა დასახელებული ქართული პრევერბი სათარგმნი ზმნების ასპექტურ (სრული ასპექტის) მნიშვნელობასაც გადმოსცემს ქართულად.

2. по- პრევერბიან ზმნათა საკმაოდ დიდი ჯგუფი შემზღუდავ მომედების სახეობას გამოხატავს.

გ. ულიანოვი¹⁴ და ფ. ფორტუნატოვი¹⁵ შემზღუდავ მნიშვნელობას ასპექტურ მნიშვნელობად თვლიდნენ და მას დეტერმინატიულ მნიშვნელობას უწოდებდნენ, ა. შახმატოვი¹⁶ ამ მნიშვნელობას სრული ასპექტის განსაზღვრებით სახესზვაობად (подвид) მიიჩნევდა.

ამჟამად по- პრევერბით გადმოცემულ შემზღუდავ მნიშვნელობას რუსული ზმნის მოქმედების სახეობის მნიშვნელობათა რიცხვს მიაკუთვნებენ. ასეთი მოქმედების სახეობა ყურადღებას ამახვილებს მოქმედების შეზღუდულ მონაკვეთზე. ზოგჯერ მოქმედების შეზღუდულობას ჩაზს უსვამენ სიტყვები: долго, немного და მისთ., ანდა კონკრეტული შინაარსის სიტყვები: пять минут, два дня და მისთ. სემანტიკური თვალსაზრისით შემზღუდავი მოქმედების სახეობის გამომხატველი ზმნები მხოლოდ დროში შეზღუდულ მოქმედებას გულისხმობენ. ასეთი მოქმედება განუსაზღვრელ დროს (ერთხანს) გრძელდება, თუმცა, უნდა ითქვას, რომ ასეთი ზმნებით გამოხატულ მოქმედებას, ჩვეულებრივ, აღვიქვამთ როგორც ისეთ მოქმედებას, რომელიც დროის შედარებით მოკლე მონაკვეთს მოიცავს¹⁷. ე. გალნაიტიტეს ეს მომენტი ამ მნიშვნელობის დასახელებაშიც გაუთვალისწინებია¹⁸.

ასეთ მნიშვნელობას по- პრევერბი ყველაზე ადვილად არაზღვრადი მოქმედების გამომხატველ ზმნებს აძლევს. ასეთი ზმნები უმთავრესად გარდაუვალია (поехать, побегать და სხვ.), თუმ-

¹⁴ Г. К. У л ь я н о в, დასახ. ნაშრომი, გვ. 51.

¹⁵ Ф. Ф. Ф о р т у н а т о в, დასახ. ნაშრომი, გვ. 16—18.

¹⁶ А. А. Ш а х м а т о в, დასახ. ნაშრომი, გვ. 475.

¹⁷ А. В. И с а ч е н к о, დასახ. ნაშრომი, გვ. 273.

¹⁸ «Значение непродолжительности действия», об. Э. А. Галнайтите, Глаголы с приставкой по- в русском литературном языке XIX—XX вв. (соотносительно с родственными по образованию литовскими глаголами). საკანდ. დისერტაციის ავტორეფერატი, მოსკოვი, 1959, გვ. 9.

ცა შეიძლება გარდამავალიც იყოს (побаюкать. поводить და ზოგი სხვ.).

ამ ჯგუფის *по-* პრევერბიანი ზმნები სრულასპექტიანია.

თარგმნითი ლექსიკონების სათანადო მასალის შესწავლამ დაგვანახვა, რომ შემზღუდავი მნიშვნელობის ზუსტად გადმოსაცემად საჭირო ხდება ასეთი მნიშვნელობის ზმნების აღწერითად თარგმნა. ამ ტიპის ზმნების თარგმანი უმთავრესად **ერთხანს** სიტყვისა და ქართული აზრობრივი ზმნისაგან¹⁹ (ანუ სათარგმნი ზმნის ფუძის შესაბამისი ფუძის მქონე ქართული ზმნისგან) შედგება. რაც შეეხება ამ უკანასკნელს, ის, ჩვეულებრივ, მყოფადის უპრევერბო ფორმებით ან აწმყოს ფორმებით ალის წარმოდგენილი, რომელთაც მყოფადის გაგება აქვთ, ნამყოში კი — ნამყო ძირითადის უპრევერბო ფორმებით²⁰. მაგ.: *поахать* ერთხანს ვიშივიში (ივიშივიშებს): *пришли, поахали, да и ушли* მოვიდნენ, ერთ ხანს ივიშივიშეს და ისევ წავიდნენ; *побегать* ერთხანს რბენა (ირბენს): *дети побега-ли и поиграли в саду* ბავშვებმა ერთხანს ირბინეს და ითამაშეს ბაღში; *погореть* ერთხანს წვა, ნთება: *свечка погорела и погас-ла* სანთელი ერთხანს ენთო და ჩაქრა; *порисовать* ერთხანს ხატვა (ხატავს) და ბევრი სხვ.

ამგვარად, როგორც ვხედავთ, *по-* პრევერბიანი ზმნების ასე აღწერითად თარგმნისას ქართულად გადმოიცემა მათი მხოლოდ სემანტიკურ-ასპექტური (მოქმედების სახეობის) მნიშვნელობა; რაც შეეხება მათ ასპექტურ მნიშვნელობას, ის გადმოუცემელი რჩება.

როგორც ზევით აღვნიშნეთ, *по-* პრევერბიანი ზმნებით გამო-ხატულ მოქმედებას, ჩვეულებრივ, აღვიქვამთ როგორც ისეთ მოქმედებას, რომელიც დროის შედარებით მოკლე მონაკვეთს მოიცავს; ამიტომ რამდენიმე შემთხვევაში ამ ტიპის ზმნების თარგმნისას ლექსიკონებში მოშველიებულია კონკრეტული შინაარსის სიტყვე-ბი: **ცოტა ხანს, ცოტა ხნით, რამდენჯერმე** და მისთ.; მაგ.: *повор-*

¹⁹ ამ ტერმინის შესახებ იხ. ჩვენი წერილი „*пере-*პრევერბიან ზმნათა ქართულად გადმოცემის საშუალებანი“, კრებ. „ქართული სიტყვის კულტურის საკითხები“, I, 1972, გვ. 233.

²⁰ აღსანიშნავია, რომ ნამყო ძირითადის უსრულასპექტიანი ფორმების ამ თავისებურებას ბ. რუდენკომ მიაქცია ყურადღება: «*Несовершенный... вид грузинского аориста выражает действие хотя и не законченное (не завер-шенное), но продолжавшееся лишь определенное, ограниченное время.*» იხ. Б. П. Руденко, Грамматика грузинского языка, АН СССР, Моск-ва—Ленинград, 1940, გვ. 125.

чать ცოტა ხანს ბუზლუნი; поиграть ცოტა ხანს დაკვრა: он поиграл на скрипке ცოტა ხანს ვიოლინო დაუკრა; помочить ცოტა, ცოტა ხნით დასველება; покружиться (ся) რამდენჯერმე წრის შემოვლა (წრეს შემოუვლის), წრეს დაარტყამს: птица покружилась над домом и улетела ჩიტმა რამდენჯერმე წრე დაარტყა სახლს და გაფრინდა და ზოგი სხვ.

აღსანიშნავია, რომ რიგ შემთხვევებში ლექსიკონებში ამ ჯგუფის по-პრევერბიანი ზმნები დამოუკიდებლად, დამაზუსტებელი სიტყვების გარეშე ნახმარი ქართული ზმნების (მყოფადის და ნამყო ძირითადის) უპრევერბო ფორმებით არის ნათარგმნი. მაგ.: побеседовать მუსაიფი (იმუსაიფებს), საუბარი (ისაუბრებს); мы побеседовали с полчаса и разошлись ნახევარი საათი ვიმუსაიფეთ და დავიშალეთ; повеселиться გამხიარულება (იხიარულებს); повластвовать ბატონობა (იბატონებს) და ბევრი სხვა.

ჩვენ უკვე აღვნიშნეთ, რომ ნამყო ძირითადის უპრევერბო ფორმები მართლაც გამოხატავენ დროში შეზღუდულ მოქმედებას, მაგრამ მეტი სიზუსტისათვის, სადაც კი მოხერხდება, აჯობებს, რომ ამ ფორმებს ახლდეს დამაზუსტებელი სიტყვები. ასეთი ფორმები მაქსიმალურად ზუსტად გადმოსცემენ სათარგმნი ზმნების მნიშვნელობას.

მთელი რიგი შემზღუდავი მნიშვნელობის მქონე ზმნები აკადემიისა და უნივერსიტეტის ლექსიკონებში წა-პრევერბიანი ზმნებით არის ნათარგმნი. მაგ.: побалагурить წალაზღანდარება; повоевать წაიომებს: пассажиры повоевали из-за мест в вагоне მგზავრებმა წაიომეს ადგილების გამო ვაგონში; поиграть წათამაშება; покупаться წაბანავება; покутить, попить წაქეიფება; поохотиться წანადირება; поработать წამუშავება; поспать წაძინება; посудачить წაჭორავება; побороться წაჭიდავება და ზოგი სხვ.

წა- აღნიშნავს, რომ მოქმედება ზერელეა, სახელდახელოა²¹. წა-პრევერბი რიგ შემთხვევებში მოქმედების სიცოტავეს, ოდნობას გამოხატავს²². ასეთ მოქმედებას ზოგჯერ აღვიქვამთ როგორც დროში შეზღუდულს. ზემოთ მოყვანილ მაგალითებში წა- სწორედ დროში შეზღუდულ მოქმედებას აღნიშნავს. თუმცა ისიც უნდა ითქვას, რომ ლექსიკონებში წარმოდგენილი წა-პრევერბიანი

21 „ქართული ენის განმარტებითი ლექსიკონი“, ტ. 8.

22 ი. ვე შ ა პ ი ძ ე, დასახ. ნაშრომი, გვ. 124.

ფორმები ყოველთვის ერთნაირად ბუნებრივი არ არის. მაგ.: გან-
მარტებით ლექსიკონში არ შედის წაილაზღანდარებს, წაილაუბებს,
წაიჭიდავებს, წაიომებს და ზოგი სხვ. ფორმები. გარდა ამისა, წა-
პრევერბის შესაძლებლობები ამ მხრივ პო-პრევერბთან შედარე-
ბით ძალზე შეზღუდულია.

საინტერესოა, რომ წვიმის აღმნიშვნელ ფუძეებთან დროის
ფარგლებით შეზღუდულ მოქმედებას წამო-პრევერბი აღნიშნავს.
მაგ.: порызгать, покрошить წამოწინწყვლა; покать, покра-
пать წამოწვიმა, წამოწინწყვლა; поморосить წამოჟინქვლა.
წამოწინწყვლა და წამოჟინქვლა ფორმებში ფუძის მნიშვნელობა-
ცაა გასათვალისწინებელი.

საინტერესოა, რომ რამდენიმე შემთხვევაში ამ ტიპის ზმნები
აკადემიურ ლექსიკონში ფუძეგაორკეცებული ქართული ზმნები-
თაა გადმოცემული. მაგ.: побелтать გაქნევ-გამოქნევა; мальчик
поболтал ногами ბიჭუნამ ფეხები გაიქნ-გამოიქნია; поводить
გაატარ-გამოატარებს: он поводит взмыленную лошадь გაქათუ-
ლი ცხენი გაატარ-გამოატარა; породить. походить გავლა-გა-
მოვლა; погонять გაჰენ-გამოჰენება; подвигать გაწევ-გამოწევა;
покрутить შეტრიალ-შემოტრიალება; он покрутил палку ჯოხი
შეატრიალ-შემოატრიალა და ზოგი სხვ.

აქ უნდა შევნიშნოთ, რომ ფუძეგაორკეცებული ზმნები იქეთ
და აქეთ მიმართულებას აღნიშნავენ²³ და თუმცა სპეციალურად
არ გახაზავენ მოქმედების შეზღუდულობას დროის ფარგლებით,
ჩანს, ასეთი სახის მოძრაობა მაინც დროის გარკვეულ, შეზღუდულ
მონაკვეთს ვარაუდობს.

სათარგმნი ზმნების სრული ასპექტის მნიშვნელობას სათანა-
დო გადა- და გადმო-, მი- და მო- და შე- და შემო- პრევერბები
გამოხატავენ.

3. გაცილებით მცირერიცხოვანია ისეთ პო-პრევერბიან ზმნა-
თა ჯგუფი, რომელიც შემარბილებელ მოქმედების სახეობას გამო-
ხატავს. ზოგჯერ პო-პრევერბი არბილებს პერფექტული ზმნის შე-
დეგობრივ მნიშვნელობას. ფაქტობრივად ამ შემთხვევაშიც ისევ
შეზღუდვასთან გვაქვს საქმე, თოლონდ სხვა სახის შეზღუდვასთან.
აქ ადგილი აქვს მოქმედების ინტენსიურობის შეზღუდვას და არა
მოქმედების შეზღუდვას დროის ფარგლებით. ასეთი პო-პრევერბი-

23 ა. შანიძე, დასახ. ნაშრომი, გვ. 254.

ანი ზმნები აღნიშნავენ ცოტა, ნაწილობრივ, ზოგჯერ კი თანდათანობით, ნელ-ნელა მომხდარ მოქმედებას²⁴.

ამ ჯგუფის ზმნები იწარმოება *ПО-* პრევერბის როგორც პრევერბიან, ისე უპრევერბო ზმნეზზე დართვით²⁵.

ამ ტიპის ზმნებთან იშვიათად გვხვდება დამაზუსტებელი ზმნი-სართები, ამიტომ ჩვენ არ ვიზიარებთ გ. ულიანოვის აზრს, რომ *ПО-*პრევერბიან ზმნებს თავისთავად არა აქვთ შემარბილებელი (ულიანოვის ტერმინოლოგიით *დემინუტიური*) მნიშვნელობა და მხოლოდ კონტექსტში იღებენ მას²⁶.

ასეთი ზმნები სრულასპექტიანია.

რაც შეეხება შემარბილებელი მოქმედების სახეობის გამომხატველი *ПО-* პრევერბიანი ზმნების ქართულად გადმოცემის საკითხს, როგორც თარგმნითი ლექსიკონების სათანადო მასალის განხილვამ დაგვანახვა, ასეთი ზმნები ქართულად აღწერითად ითარგმნება, მნიშვნელობის დამაზუსტებელი სიტყვების დახმარებით, რომლებიც ინტენსიურობის თვალსაზრისით ზღუდავენ ზმნის ფუძით გამოხატულ მოქმედებას. თვითონ ეს მოქმედება კი ქართული სრულასპექტიანი აზრობრივი ზმნით გადმოიცემა.

ამ ჯგუფის ზმნების თარგმნისას ლექსიკონები იშველიებენ სიტყვებს: *ცოტა, ოდნავ, ცოტაოდენ* და მისთ. მაგ.: *покачнуть* ოდნავ, ცოტა შერყევა, შერხევა: *бурей покачнуло столн* გრიგალმა ბოძი ცოტა შეარყია; *пообсохнуть* ცოტა შეშრობა; *поесть* ცოტაოდენის შეჭმა; *поразвлечься* ცოტაოდენ გართობა და სხვ.

ასეთი ზმნების სრული ასპექტის მნიშვნელობა აღწერითად თარგმნისას სხვადასხვა ქართული პრევერბებით გადმოიცემა, რომლებიც აზრობრივ ზმნებს ახლავს.

საინტერესოა აღვნიშნოთ, რომ ქართული *წა-* და *შე-* პრევერბები, რომლებიც ზოგჯერ მოქმედების სიმცირეს, სიცოტავეს გამოხატავენ, თავისი სიტყვაწარმოებითი შესაძლებლობებით იმდენად განსხვავდებიან შემარბილებელი მოქმედების სახეობის გამომხატველი *ПО-* პრევერბისაგან, რომ მხოლოდ თითო-ორჯერ შემთხვევაში ზღრუნდება ამ ჯგუფის ზმნების *წა-* და *შე-* პრევერბებიანი ზმნებით თარგმნა. მაგ.: *поесть წახემსება: поесть перед уходом*

24 А. В. Исаченко, დასახ ნაშრომი, გვ. 239.

25 Грамматика современного русского литературного языка, АН СССР, 1970, გვ. 348.

26 Г. К. Ульянов, Значения глагольных основ в литовско-славянском языке, II, Варшава, 1895, გვ. 155.

წასვლის წინ წახემსება²⁷; пообсохнуть შეშრობა (აკად. ლექს.); поизмъять (ся) შესრესა (უნივ. ლექს.); пожурить შეტუქსავს (ჩუბ. ლექს.).

ამ შემთხვევაში წა- და შე- პრევერბები სათარგმნი ზმნების სრული ასპექტის მნიშვნელობასაც გადმოსცემენ ქართულად.

4. რუსული по- პრევერბიანი და -ыва (-ыва), -ва სუფიქსიანი უსრულასპექტიანი ზმნები გამოხატავენ მოქმედების წყვეტილობას, მოქმედების არარეგულარულ ჭერადობას (ზოგჯერ, დროდადრო) და მოქმედების არასრულ გამოვლინებას (ცოტა, ოდნავ). მაგ.: побегивать, повизгивать, повилывать და მისთ.

ზმნის ფუძის მნიშვნელობის შესაბამისად, მისი შინაგანი და ნაწევრებულობის ხარისხის შესაბამისად, ხან ერთი ნიუანსია წინ წამოწეული, ხან — მეორე.

ა. შახმატოვი ასეთ მნიშვნელობას ასპექტურ მნიშვნელობად მიიჩნევდა²⁸.

წყვეტილ-შემარბილებელი მოქმედების სახეობის გამომხატველი ზმნები ქართულად აღწერთად ითარგმნება. ამ ტიპის ზმნების სათარგმნად ქართული ენა, ჩვეულებრივ, იშველიებს ისეთ სიტყვებს, რომლებიც აღნიშნავენ, რომ მოქმედება დროგამოშვებით, დროდადრო ხდება, ან რომ მოქმედება არ სრულდება მთელი ინტენსიურობით. ასეთ აღწერით თარგმანში სათარგმნი ზმნის ფუძის მნიშვნელობა უსრულასპექტიანი აზრობრივი ზმნით გადმოიცემა.

მოქმედების არარეგულარობის საჩვენებლად ლექსიკონებში მოშველიებულია სიტყვები: დროდადრო, დროგამოშვებით, ხანგამოშვებით და მისთ. მაგ.: побалтывать 1. დროდადრო გაქნევა: сидит и побалтывает ногами шис და დროდადრო ფეხებს იქნევს. 2. დროდადრო მორევა: побалтывает ложкой в стакане დროდადრო ჭიქას ურევს კოვზით; поглаживать დროდადრო ხელის წასმა, ხელის გადასმა: он поглаживал большое колено დროდადრო ხელს ისვამდა მტკივან მუხლზე; постреливать დროგამოშვებით სროლა: постреливают из орудий დროგამოშვებით

²⁷ ამ შემთხვევაში მოქმედების მცირე ინტენსიურობის გაგება ქართული ზმნის ფუძესაცა აქვს. შდრ. ხემსი.

²⁸ А. А. Шахматов, Синтаксис русского языка, Учпедгиз, 1941, 33. 475.

ისვრიან ქვემეხებს (აკად. ლექს.); прогромахивать 1. ხანგამოშვებით ქუხილი. 2. ხანგამოშვებით ჩხარუნი (უნივ. ლექს.) და სხვ.

წყვეტილ-შემარბილებელი მოქმედების სახეობის მნიშვნელობის მეორე ნიუანსის — მოქმედების მცირე ინტენსიურობის — გამოსახატავად ლექსიკონები იშველიებენ სიტყვებს: **ოდნავ, ცოტა, ცოტ-ცოტა, ცოტ-ცოტაობით, ცოტა არ იყოს** და სხვ. მაგ.: покачивать **ოდნავ** რხევა, ქანება, რწევა: она покачивает тело **ტანს** **ოდნავ** არხევს; поклевывать **ცოტ-ცოტა** კენკვა; полениваться **ცოტა** ზარმაცობა: мальчик стал полениваться **ბიჭმა ცოტა** ზარმაცობა დაიწყო; побаиваться **შიში** (**ცოტა არ იყოს, ეშინია**); комары **покусывают** კოდოები, **ცოტა არ იყოს, იკბინებიან** და მისთ.

საინტერესოა, რომ ზოგჯერ ლექსიკონებში ამ ჯგუფის პოპრევერბიანი ზმნები **ხოლმე** ნაწილაკიანი აღწერითი ფორმებითაა ნათარგმნი. ასეთი ფორმები, როგორც ცნობილია, მოქმედების მრავალგზისობას გამოსატყვენ. მაგ.: побаливать წამოტკივება (წამოსტკივდება **ხოლმე**): у меня голова стала побаливать **თავი წამოსტკივდება** **ხოლმე**; подумывать ფიქრი (ფიქრობს **ხოლმე**): мы часто подумываем **ონ** **этом** **ჩვენ ხშირად ვფიქრობთ** **ხოლმე** **ამაზე**; покрикивать წამოყვირება (წამოიყვირებს **ხოლმე**) და ზოგი სხვა.

ხოლმე ნაწილაკიანი აღწერითი ფორმებისაგან განსხვავებით წყვეტილ-შემარბილებელი მოქმედების სახეობა მოქმედების მხოლოდ არარეგულარულ განმეორებას გულისხმობს. ამიტომ ზოგჯერ ასეთ **ხოლმე** ნაწილაკიან ფორმებს დამაზუსტებელი სიტყვაც (**დროდადრო**) ახლავს, რომელიც მოქმედების არარეგულარობას აღნიშნავს. ასეთი ფორმები ზედმიწევნით ზუსტად გადმოსცემს სათარგმნი ზმნების მნიშვნელობას. მაგ.: он поговаривает **ონ** **отъезде** **დროდადრო** **ლაპარაკობს** **ხოლმე** **წასვლაზე**; время от времени **больной** **покрикивал** **от** **боли** **დროდადრო** **ავადმყოფი** **წამოიყვირებდა** **ხოლმე** **ტკივილისაგან**.

რამდენიმე შემთხვევაში წყვეტილ-შემარბილებელი მოქმედების სახეობის შემარბილებელი ნიუანსი ქართული ზმნების ფუძის მნიშვნელობით გადმოიცემა. მაგ.: покрапывать წინწყვლა (წინწყლავს), ყინულვა: все утро **покрапывало** **მთელი დილა** **წინწყლავდა**; попыхивать ბუტტვა, ჟოღვა: огонек **попыхивает** **ცეცხლი** **ბუტტავს**. — В **печке** **попыхивают** **дрова** **ლუმელში** **შეშა** **იფუჟება**; **потягивать** წრუტვა: он **потягивает** **водку** **არაყს** **წრუტავს**.

ამ ჯგუფის რუსული ზმნების წმინდა ასპექტური მნიშვნელობა უპრევერბო ქართული ზმნებით გადმოიცემა.

5. *по-* პრევერბთან არის აგრეთვე დაკავშირებული რუსული ზმნის განაწილებითი (დისტრიბუციული) მოქმედების სახეობის გამოხატვა.

აღსანიშნავია, რომ ზოგი *пере-* და *по-* პრევერბიანი ზმნა აღნიშნავს მოქმედებას, რომელიც რიგი აქტის ერთობლიობას წარმოადგენს და რიგ ობიექტზე ვრცელდება ან რიგ სუბიექტს მოიცავს²⁹.

ასეთ მნიშვნელობას ასპექტური მნიშვნელობის ნიუანსად თვლიდნენ³⁰. ამჟამად განაწილებითი მნიშვნელობა მოქმედების სახეობად არის მიჩნეული. ასეთი მოქმედების სახეობისათვის დამახასიათებელია, რომ მოქმედება უბრალოდ რამდენიმე ობიექტს ან სუბიექტს კი არ მოიცავს, არამედ ყველა (ან ბევრ) ობიექტს ან სუბიექტს³¹.

ასეთი *по-* პრევერბიანი ზმნები *пере-* პრევერბიანი ზმნებისაგან განსხვავებით აუცილებლად არ გულისხმობენ მოქმედების შესრულების თანმიმდევრულობას³². საერთოდ კი *пере-* და *по-* პრევერბიანი ზმნების სემანტიკას შორის არ არის მკაფიო სხვაობა³³.

განაწილებითი მნიშვნელობის გამოსახატავად *по-* ხან უპრევერბო ზმნურ ფუძეებს ერთვის, ხან კი — პრევერბიანს.

განაწილებით მნიშვნელობას ზშირად კონტექსტში დამაზუსტებელი სიტყვები აზუსტებენ: *вес, много* და *мист*.

ამ ტიპის ზმნები უმეტესწილად სრულასპექტიანია. თარგმნით ლექსიკონებში ასეთი *по-* პრევერბიანი ზმნების ჯგუფი მცირერიცხოვანია.

განაწილებითი მნიშვნელობის მქონე *по-* პრევერბიანი ზმნები ზოგჯერ ინტენსივობის და- პრევერბით³⁴ გადმოიცემა. მაგ.: *побить* 3. დახოცვა: *побить врагов* მტრის დახოცვა; 4. დამტვრევა, დამსხვრევა, დაღეწვა: *побить посуду* ჭურჭლის დამტვრევა; *градом побил* все стекла в окнах სეტყვამ ფანჯრების მინები

²⁹ А. В. Бондарко, Л. Л. Буланин, Русский глагол, Ленинград, 1967, გვ. 20.

³⁰ Г. К. Ульянов, დასახ. ნაშრომი, გვ. 169.

³¹ А. В. Исаченко, დასახ. ნაშრომი, გვ. 287.

³² А. В. Бондарко, Л. Л. Буланин, დასახ. ნაშრომი, გვ. 21.

³³ А. В. Исаченко, დასახ. ნაშრომი, გვ. 290.

³⁴ ინტენსივობის და-ს შესახებ დაწვრილებით იხ. ა. შანიძე, ქართული გრამატიკის საფუძვლები, I, გვ. 262—264.

მთლად დაღწვა; **ПОБУДИТЬ** დაღვიძება: **ОН** **ПОБУДИЛ** **ВСЕХ** **В** **ДОМЕ** სულ ყველა დააღვიძა სახლში; **ПОКУСАТЬ** დაკბენა; **ПОКРАСТЬ**, **ПОТАСКАТЬ** დაპარვა; **ПОСОХНУТЬ** დახმობა და სხვ.

როგორც ზემოთ მოყვანილი მაგალითებიდან ჩანს, ზოგჯერ დაპრევერბიანი ზმნების ფუძის სემანტიკაც ითვალისწინებს ობიექტების ან სუბიექტების სიმრავლეს. მაგ.: **დამტვრევა**, **დამსხვრევა**, **დაღწვა**, **დახოცვა**.

რიგ შემთხვევებში **ПО-** პრევერბიანი ზმნების განაწილებითი მნიშვნელობა მხოლოდ ქართული ზმნების სემანტიკით გადმოიცემა. მაგ.: **ПОБИТЬ...** გაჟლეტა: **ПОБИТЬ** **САРАНЧУ** კალიის გაჟლეტა; **ПОБРОСАТЬ** დაყრა, მიყრა, მოყრა; **ПОПАДАТЬ** დაცვივნა, ჩამოცვივნა; **ПОШВЫРЯТЬ** გადაყრა, ჩაყრა; **ПОНАВЕЗТИ** მოზიდვა და ზოგი სხვ.

თითო-ორთა შემთხვევაში ამ ტიპის ზმნები **გადა-** პრევერბიანი ზმნებით ითარგმნება. **გადა-** ამ შემთხვევაში აღნიშნავს, რომ მოქმედება მოიცავს ყველა ობიექტს ან ობიექტს მთლიანად. მაგ.: **ПОЖЕЧЬ** გადაწვა, გადაბუგვა: **НЕПРИЯТЕЛЬ** **ПОЖЕГ** **ДЕРЕВНИ** მტერმა სოფლები გადაწვა, გადაბუგა; **ПОЩИПАТЬ** მთლად გადაძონვა: **ПОШАДЬ** **ПОЩИПАЛА** **ВСЮ** **ТРАВУ** ცხენმა მთლად გადაძონვა ბალახი.

თარგმნით ლექსიკონებში განაწილებითი მნიშვნელობის მქონე **ПО-** პრევერბიანი ზმნები ზოგჯერ ფუძეგაორკეცებული ზმნებით არის ნათარგმნი. მაგ.: **ПОПРЯТАТЬ** მიმაღვ-მომალვა; **ПОРАСКИДАТЬ**, **ПОНАБРОСАТЬ** მიყრა-მოყრა; **ПОРАСПРОСИТЬ** მიკითხვ-მოკითხვა; **ПОПРЯТАТЬСЯ** მიმაღვ-მომალვა; **ПОУБРАТЬ** მილაგ-მოლაგება და ზოგი სხვა.

საყურადღებოა, რომ ეს იქით-აქეთ მოქმედების გამომხატველი ფორმები ფაქტობრივად სუბიექტების ან ობიექტების სიმრავლეს გულისხმობენ. აღსანიშნავია, რომ ობიექტების ან სუბიექტების სიმრავლეს მხოლოდ ისეთი ფუძეგაორკეცებული ზმნები გულისხმობენ, რომლებიც სივრცეში გადაადგილებას არ გამოხატავენ.

როცა განაწილებითი მნიშვნელობის მქონე **ПО-** პრევერბიანი ზმნების თარგმნა ზემოთ განხილული საშუალებებით ვერ ხერხდება, საჭირო ხდება მათი აღწერითად თარგმნა. ასეთი ზმნების თარგმნისას ქართული ენა იშველიებს ზოგადად სიმრავლის გამომხატველ სიტყვებს — **მრავალი**, **ბევრი**, **ბლომად** ან კონკრეტული სიმრავლის აღმნიშვნელ სიტყვებს — **ყველა**, **სულ**, **მთელი** და მისთ. მაგ.: **ПОПРЯТАТЬ** გადამაღვა (გადამალავს მრავალს); **ПОШИТЬ** ბევრის შეკერვა; **ПОЖЕЧЬ** სულ დაწვა და მისთ.

როცა დამოუკიდებლად ნახმარი ქართული ზმნები ვერ გამო-
ხატავენ განაწილებით მნიშვნელობას, სალექსიკონო სტატიების სა-
ერთო თარგმანში აუცილებლად უნდა იყოს წარმოდგენილი დამა-
ზუსტებელი სიტყვები. როცა ასეთი დამაზუსტებელი სიტყვები
მხოლოდ საილუსტრაციო ფრაზების თარგმნისასაა მოცემული, იქმ-
ნება შთაბეჭდილება, რომ ისინი რუსული დამაზუსტებელი სიტ-
ყვების შესატყვისებს წარმოადგენენ და მათი ხმარება ყოველთვის
არ არის აუცილებელი განაწილებითი მნიშვნელობის გადმოსაცე-
მად.

6. დასასრულ, უნდა აღვნიშნოთ, რომ პრევერბები ზოგჯერ
პერფექტულ მნიშვნელობასთან ერთად შედეგობრივ მნიშვნელო-
ბასაც აძლევენ ზმნებს. ყველაზე მეტ შედეგობრივი მნიშვნელობის
ზმნას სწორედ ПО-პრევერბი აერთიანებს.

ჩვეულებრივ, ასეთ ПО-პრევერბს გრამატიზებულ პრევერბად
თვლიან.

ზოგი ენათმეცნიერი შედეგობრივ მნიშვნელობას მოქმედების
სახეობად თვლის³⁵.

ამ საკითხთან დაკავშირებით საინტერესოა მ. ტელენკოვას აზ-
რი, რომელიც შედეგობრივ მნიშვნელობას წმინდა ასპექტურ მნი-
შვნელობად თვლის, თუმცა გამორიცხულად არ მიაჩნია, რომ
ოდესღაც ასეთი მნიშვნელობა ფინიტური, დაწყებითი და მისთ.
მნიშვნელობის მსგავსი მნიშვნელობა ყოფილიყო³⁶. საქმე ის არის,
რომ, როცა პრეფიქსი ისეთ ფუძეს ერთვის, რომლის ლექსიკური
მნიშვნელობა პრეფიქსის სემანტიკას უახლოვდება, ხდება მისი
გრამატიზება, დესემანტიზაცია და ის სრული ასპექტის მაჩვენებ-
ლად იქცევა. ყველაზე აქტიური ამ თვალსაზრისით О-, С- და ПО-
პრევერბებია³⁷. ზოგ პრევერბს, რომელიც სრულასპექტიან საოპო-
ზიციო ფორმას აწარმოებს, შეუძლია ერთდროულად შედეგობრი-
ვი მნიშვნელობაც მისცეს ზმნას³⁸.

³⁵ А. В. Исаченко, დასახ. ნაშრომი, გვ. 243; А. В. Бондарко,
Л. Л. Буланин, დასახ. ნაშრომი, გვ. 22. და სხვ.

³⁶ М. А. Теленкова, К вопросу о лексических и грамматических
значениях глагольных приставок в современном русском языке: Ученые
записки Московского государственного педагогического института им. В. И.
Ленина, 216, 1964, გვ. 218.

³⁷ Грамматика современного русского литературного языка, АН
СССР, Москва, 1971, გვ. 339.

³⁸ იქვე.

აღსანიშნავია, რომ ზოგჯერ ჭირს მკაფიო ზღვრის გავლება შედეგობრივ და არაშედეგობრივ მნიშვნელობებს შორის³⁹.

ზოგჯერ *по-* პრევერბიანი ზმნები აღნიშნავენ მოქმედებას, რომელიც თავიდან ბოლომდე შესრულდა, ასეთი მოქმედება ერთხელ ხდება. მაგ.: *позвонить, постучать* და მისთ. მაგრამ, როგორც ამ ჯგუფის ზმნების განხილვამ გვაჩვენა, მკაფიო ზღვრის გავლება ერთგზისი და არაერთგზისი მოქმედების გამომხატველ ზმნებს შორის ვერ ხერხდება.

ამდენად, ჩვენ ერთად განვიხილავთ ზოგადად შედეგობრივი მნიშვნელობის მქონე *по-* პრევერბიანი ზმნების ქართულად გადმოცემის საშუალებებს.

აღსანიშნავია, რომ ასეთი ზმნების სემანტიკური ჯგუფები საკმაოდ ვრცლად აქვს დახასიათებული ა. სპაგის⁴⁰ და ე. ბანმუტოვას⁴¹.

შედეგობრივი მნიშვნელობის მქონე *по-* პრევერბს რაიმე ერთი შესატყვისი ქართულ პრევერბებს შორის არა აქვს. თარგმნითი ლექსიკონების სათანადო მასალის განხილვამ დაგვანახვა, რომ ზოგადშედეგობრივი *по-* პრევერბი თხუთმეტი სხვადასხვა ქართული პრევერბით გადმოიცემა.

ყველაზე ხშირად *по-* პრევერბი გადმოიცემა და-⁴² და გა- პრევერბებით. მაგ.: *побледнеть* ფერის დაკარგვა; *побожиться* დაფიცება; *погибнуть* დაღუპვა; *погладить* დაუთობა; *помыть* დაბანა და ბევრი სხვა, ან *побагроветь* გაწითლება; *побелить* გათეთრება; *побранить* გაჯავრება; *побледнеть* გაფითრება; *повеселеть* გამხიარულება; *повредить* გაფუჭება; *побеспокоить* გარჯა და ბევრი სხვა.

საკმაოდ ხშირია ისეთი შემთხვევებიც, როდესაც *по-* პრევერბის გადმოსაცემად იხმარება *შე-, მო-, ჩა-, ა-, მი-, წა-* და გამო-

³⁹ А. А. Спагис, Парные и непарные глаголы в русском языке, издательство «Просвещение», Москва, 1969. გვ. 253.

⁴⁰ А. А. Спагис, დასახ. ნაშრომი, გვ. 50—57.

⁴¹ Е. А. Бахмутова, Развитие видовой соотносительности в русском языке. Видовые пары, образованные путем префиксации, Казань, 1962.

⁴² როგორც ცნობილია, ქართულში და-პრევერბი აღნიშნავს მოძრაობას საერთოდ, გარკვეული მიმართულების დაუსახელებლად (ა. შანიძე, ქართული გრამატიკის საფუძვლები, I, გვ. 261). ასე რომ, და- მიმართულების ჩვენების საკითხში სხვებთან შედარებით ნეიტრალურია. ვფიქრობთ, რომ ამან განაპირობა მისი ხმარების სიხშირე ზოგადშედეგობრივი *по-* პრევერბიანი ზმნების თარგმნისას.

პრევერბები. მაგ.: поберечь შენახვა; побеспокоить შეწუხება; побрызгать მოსხურება, მოპკურება; подонить მოწველა; побудить ჩამუქება; погасить 1. ჩაქრობა, 2. ჩახშობა; помутить ამღვრევა, არევა; погорячиться აპილბილება; поздороваться, поклониться მისალმება; поколотить მიტყევა, მიბერტყევა; повергнуть წაქცევა; повздорить წაჩხუბება; поглупеть გამოსულელე-ბა; попроситься გამოთხოვება და სხვ.

უფრო იშვიათად ამ ჯგუფის по- ქართული გადა- და ჩამო- პრევერბებით გადმოიცემა. მაგ.: погасить გადახდა; поцеловаться ერთმანეთის გადაკოცნა; поблекнуть ჩამოქკნობა; повесить ჩამოკიდება და ზოგი სხვ.

ცალკეულ შემთხვევებში по- პრევერბი შემო-, წამო-, გადმო- და ამო- პრევერბებით გადმოიცემა. მაგ.: поверить შემოწმება; поспеть შემოსვლა: виноград поспел ყურძენი შემოვიდა; побагроветь წამოჭარხლება; почерпнуть ამოღება, ამოხაპვა; погрузить(ся) ამოვლება; позаимствовать გადმოღება და ზოგი სხვა.

აღსანიშნავია, რომ ხშირად ერთი და იგივე по- პრევერბიანი ზმნა სხვადასხვა პრევერბიანი ზმნებით ითარგმნება. ჩვეულებრივ, ამის მიზეზი ის არის, რომ ხშირად ესა თუ ის по- პრევერბიანი ზმნა სინონიმური ზმნებით გადმოიცემა ქართულად. ეს სინონიმური ფუძეები კი განსხვავებულ პრევერბებს დაირთავენ. მაგ.: побить 2. დამარცხება, მორევნა. 3. დახოცვა, გაჟლეტა; поблекнуть ჩამოქკნობა, გამოხუნება, გამქრქალება; побранить დატუქსევა, გაჯავრება, გაწყრომა და ბევრი სხვ.

გვხვდება ისეთი შემთხვევებიც, როცა ერთი და იგივე ქართული ზმნური ფუძე სხვადასხვა პრევერბით არის წარმოდგენილი. მაგ.: повесить დაკიდება, ჩამოკიდება; поглядеть შეხედვა, გადახედვა, თვალის გადავლება; погасить ჩაქრობა, გაქრობა, დაქრობა და სხვ.

ზოგჯერ სხვადასხვა პრევერბები ერთსა და იმავე ფუძეზე დართვისას მოძრაობის მიმართულებას აზუსტებენ. მაგ.: положить დადება, ჩადება; посадить 1. დარგვა, ჩარგვა; 2. დასმა, ჩასმა, შესმა და სხვ.

ბუნებრივია აგრეთვე, რომ ერთი და იგივე ზმნის სხვადასხვა მნიშვნელობების განსხვავებული ქართული ზმნებით, თარგმნისას სხვადასხვა ქართული პრევერბის ხმარება ხდება საჭირო. მაგ.: побить 1. გალახვა; 2. დამარცხება, მორევნა; 3. დახოცვა, ამოხოცვა, გაჟლეტა; 4. დამტყრევა, დამსხვრევა, დალეწვა და სხვა.

როგორც ვნახეთ, პო- პრევერბს 15 სხვადასხვა ქართული პრევერბი შესატყვისება. პო- პრევერბი თითოეული ამ ქართული პრევერბისაგან განსხვავებით ზმნათა გაცილებით მეტ სემანტიკურ ჯგუფებს აერთიანებს და მინც ერთმა გარემოებამ მიიქცია ჩვენი ყურადღება: პო- პრევერბიანი ზმნების შესატყვისი ფერებსა და შეფერილობებთან დაკავშირებული და აგრეთვე მდგომარეობის გამომხატველი ქართული ზმნები უპირატესად გა- პრევერბს დაირთავენ. მაგ.: побагроветь გაწითლება; побелить, побелеть გათეთრება; поголубеть გაცისფრება; покраснеть გაწითლება და სხვ.; ან მაგ.: побледнеть გაფითრება; поблекнуть გამქრქალება; поглупеть გასულელება; погустеть გასქელება და სხვა.

ამ ჯგუფის ზმნების თარგმნისას სხვა პრევერბები უფრო იშვიათად გვხვდება.

სხვა სემანტიკური ჯგუფების ზმნების თარგმნისას არ შეინიშნება, რომ რომელიმე ქართულ პრევერბს ეძლეოდეს უპირატესობა.

ჩვენი ყურადღება მიიპყრო აგრეთვე იმ გარემოებამ, რომ რიგ შემთხვევაში ამ ჯგუფის პო- პრევერბიანი ზმნები უპრევერბო ქართული ზმნებით ითარგმნება. ეს ისეთი ზმნებია, რომლებიც საერთოდ არ დაირთავენ პრევერბს.

პო- პრევერბიანი ზმნების სათარგმნად გამოყენებული ზოგი ქართული უპრევერბო ზმნა მხოლოდ მყოფადის წრეში გვხვდება. მაგ.: поверит ირწმუნებს; посоветится ისინდისებს; повидается ნახავს.

რიგ ქართულ უპრევერბო ზმნას აწმყოსა და მყოფადის საზიარო ფორმები აქვს. ასეთ ზმნებს მყოფადის წრეში სრული ასპექტის გაგება აქვთ. მაგ.: повсдать უწყება (აუწყებს); повелеть ბრძანება (უბრძანებს); пожаловать უბოძებს, უწყალობებს; попросить თხოვნა (სთხოვს) და მისთ.

ზოგი სრულასპექტიანი ზმნა აწმყოს ფორმებს მიმღეობითი⁴³ ზმნებით ივსებს. მაგ.: повидает ნახავს (შდრ. ნახულობს); подре-згает იკადრებს (შდრ. კადრულობს); позаимствует ისესხებს (შდრ. სესხულობს).

პო- პრევერბიანი ზმნების სათარგმნად გამოყენებული ქართული უპრევერბო ზმნების ერთი ჯგუფი მყოფადის გამოსახატავად ფორმათმონაცვლეობას მიმართავს. ზოგი ზმნა მყოფადისათვის გამოიყენებს თავისივე ფუძის მოქმედებითი გვარის სათავისო ან სას-

⁴³ ასეთი ზმნების შესახებ იხ. ა. შანიძე, ქართული გრამატიკის საფუძვლები, I, გვ. 514.

ხვისო ქცევის ფორმებს. მაგ.: **побрезгует** იუკადრისებს, ითაკი-
ლებს (შდრ. უკადრისობს, თაკილობს); **посветлеет** ინათებს (შდრ.
ნათობს); **поскупится** იძუნწებს (შდრ. ძუნწობს); **позавтракает**
ისაუზმებს (შდრ. საუზმობს); **почувствует** იგრძნობს (შდრ.
გრძნობს) და სხვა.

ზოგჯერ საარვისო ქცევის უნიშნო და ნიშნიანი ფორმები ენაც-
ვლება ერთმანეთს. მაგ.: **повредит** ავნებს (შდრ. ვნებს); **поцелует**
აკოცებს (შდრ. ჰკოცნის); **поборет** აჯობებს (შდრ. სჯობნის).

თითო-ოროლა შემთხვევაში **по-** პრევერბიანი ზმნები ისეთი
ქართული უპრევერბო ზმნებით ითარგმნება, რომლებიც განსხვავ-
ვებულნი, სუბლექტური ფუძით გამოხატავენ სრულ ასპექტს. მაგ.:
поблагодарит მადლობას ეტყვის (შდრ. ეუბნება); **порекомендует**
რეკომენდაციას მისცემს (შდრ. აძლევს).

ჩვენ ზევით აღვნიშნეთ, რომ ჰირს მკაფიო ზღვრის გავლება
ერთ ჯერად და არა ერთ ჯერად შესრულებული მოქმედების გამომ-
ხატველ **по-** პრევერბიან ზმნებს შორის და ასეთი ზმნები დანარ-
ჩენ ზოგადშედეგობრივ ზმნებთან ერთად განვიხილეთ. აღსანიშნა-
ვია, რომ უპრევერბო ზმნებით ნათარგმნი ზმნებისათვის თვალის
გადავლებისას ყურადღებას იპყრობს ერთი გარემოება: უპრევერ-
ბო ზმნებით ისეთი **по-** პრევერბიანი ზმნებია ნათარგმნი, რომელთა
მიერ გამოხატული მოქმედება, ვფიქრობთ, მართლაც გულისხმობს
ერთ ჯერად შესრულებულ მოქმედებას.

ამრიგად, როგორც თარგმნითი ლექსიკონების სათანადო მასა-
ლის განხილვამ დაგვანახა, **по-** პრევერბიანი ზმნები სხვადასხვა
საშუალებებით გადმოიცემა ქართულად.

1. დაწყებითი მნიშვნელობის **по-** პრევერბს ძირითადად სამი
ქართული პრევერბი შეესატყვისება. ესენია **გა-**, **წა-** და **და-** პრე-
ვერბები.

ცალკეულ შემთხვევებში ასეთი **по-** ქართული **მო-** და **ჩამო-**
პრევერბებითაც გადმოიცემა.

2. შემზღუდავი, შემარბილებელი, წყვეტილ-შემარბილებელი
და განაწილებითი მოქმედების სახეობათა გამომხატველი ზმნები,
ჩვეულებრივ, ქართულად აღწერთად ითარგმნება, დამაზუსტებე-
ლი სიტყვების დახმარებით. სათარგმნი ზმნების ფუძის სემანტიკა
ქართული აზრობრივი ზმნებით გადმოიცემა.

შემზღუდავი და განაწილებითი მოქმედების სახეობის გამომ-
ხატველი ზმნები ზოგჯერ ფუძეგაორკეცებული ქართული ზმნებით
ითარგმნება.

წყვეტილ-შემარბილებელი მოქმედების სახეობის გამომხატველი ზოგი ზმნა **ხოლმე** ნაწილაკიანი აღწერითი ფორმით გადმოიცემა.

ქართული პრევერბების შესაძლებლობები ამ მოქმედების სახეობათა გამომხატვის თვალსაზრისით ძალზე შეზღუდულია.

3. ზოგადშედეგობრივი **იო**- პრევერბის სემანტიკური შესაძლებლობები თხუთმეტ სხვადასხვა ქართულ პრევერბს შორისაა განაწილებული.

რიგ შემთხვევაში ამ ჯგუფის რუსული ზმნები უპრევერბო ქართული ზმნებით ითარგმნება.